

Dugonics András:
Magyar példa beszédek és jeles mondások

NEGYVENÖTÖDIK SZAK.
Szokások.

A' hol a' nyúl fel nevelkedik, ott' leg örömetebb lakik.

A' mihez szokott a' Jancsi, azt cselekszi a' János is.

A' szokás második természet.

Meg szokta, mint Cigány purd é a' pörölyt.

A' jó nevelés leg jobb szokás.

Elég ebűl szoktad.

A' jó nevelés (ha bár sok pénzbe kerül is) nem drága.

Kutya szokás a' marakodás.

Nem szokta, mint deák a' kapát.

A' macskafi egerész.

Nem szokta: mint hajdú a' kaszát.

A' mint szokta, úgy mondta.

A' ki mihez szokott, ott' akad meg szíve.

Meg szokta, mint Cigány aszszony a' szikrát.

A' ló is szokásbúl rugdos.

Eb szokás.[1]

A' mint szokta, úgy fogta.

Reá szokott az Úr borára.

Természetté válik a' szokás.

Hozzá szokott, mint számár a' bőjthöz.

Jó szokás, gazda a' háznál.

Reá szokott, mint macska a' szalonnára.

A' mint szokta, úgy marta.

Meg szokta, mint kutya a' tengely nyalást.

A' süveges aszszony, eb szokás.

Meg szokta, mint a' vén leány a' pártát.

Szokás a' júhot meg nyirni.

Az aszszonnak tulajdon fegyvere a' fenyegetés.

Ki nem szokja, nem nyallya.

Mihez Pörke szokott, Örzse el nem felejt.

Reá szokott a' pénzes borra.

Meg nem szokhattya, mint disznó a' nyírést.

Meg szokta, mint júp a' sót.

Meg szokta, mint rúhes a' vakarást.

Kézre szokik a' szilaj is.

Meg szokta, mint baka a' talpalást.

Meg szokta, mint disznó a' pocsetát.

A' veréb is meg szokja a' lázt.[2]

Szokás a' ruha, nem szükség.

Meg szokta, mint öreg tyúk az ülőt.

Könnyebb a' mihez szokunk.

Nem szokta, mint lúd az esterhéjat.

A' harag is szokás.

Neki szokott, mint gilice a' száraz ágnak.

Ki minek szokik, azzal él.

Neki szokott, mint farkas a' nád erdőnek.

Étel, ital, álom, nem pusztá szokás.

Meg szokta, mint kalmár a' hazugságot.

Kicsin korban szokják a' bűnt.

Meg szokta, mint Cigány a' lopást.

Csak addég, még hozzá szokol.

Neki szokott katona az adtának.

A' víz is meg szokja maga árkát.

Meg szokta, mint aszszony a' cifrát.

Meg szokta, mint rongyos köpönyeg a' fótót.

Szabó is csupa szokásbúl csíp.

Meg szokta, mint rossz szolga a' szidást.

Tetű is szokásbúl van a' var alatt.

Meg szokta, mint lusta béres a' henyélést.

Gatya is meg szokja a' búzt.

Meg szokta, mint a' Cigán ló a' korbácsot.

Tetű is szokásbúl lakik a' ráncban.

Meg szokta, mint régi sarú a' sarat.

Szokni köll a' jóra.

A' jó anya meg szokja gyermekének szeretetét.[3]

Meg szokta, mint Barát kukta a' szennyet.

Medvefi szokva megy a' mézre.

Meg szokta mint halál madár a' huhogást.

Meg szokta hal a' vizet, ember a' levegőt.

Neki szokott, mint főcske a' repdeséshez.

Ifiú szokás, öreg gyakorlás.

Neki szokott, mint hetes vászon a' sujokhoz.

Neki szokott, mint rossz gyermek a' veszzőnek.

Nem szokhatik hozzá a' gyomra.

Neki szokott, mint molnár a' dézmának.

Meg szokta bolha a' kutyát.

Néki szokott, mint pöndöl a' sáfránnak.

A' tyúk is szokásbúl kapar.

Meg szokta, mint mén ló a' kapállást.

A' Német is szokásbúl eszi a' levest.

Meg szokta, mint farkas az ordítást.

Kati is csak szokásbúl táncol.

Meg szokta, mint Ábrahám Zsidó a' csalást.

Kutya is szokásbúl ugat.

Meg szokta, mint Török a' pipát.

Tyúk is a' szóra szoktattya csirkéit.

A' mely új fazékba fagygyú volt, fagygyú szagát alig vesztheti el.

A' rossz szokás ki végzi az embert minden szép erkölcsbűl.

Le hánnya szőrét a' farkas, de bőréhez igen hozzá szokott.

Fűr is meg szokja a' tallót.

Ki a' kockának szokott; azt álmában is veti.

A' szerencse is szokott játszani.

Reá szokott: mint a' farkas a' juh akolra.

Szokásbúl is lehet házasodni.

A' rák is szokásbúl jár vissza.[4]

Nehéz a' régi meg rögzött szokást el hagyni.

Szokásbúl nyalakodik a' kutya.

Meg szokta, mint medve a' vadzkort.

Cigány is szántana, ha meg szokhatná.

Fában is meg van a' szokás.

Az el fájuált gonosz nem szokik a' jóhoz.

Csikó is annya mellett szokik.

Ki az Istent szívéből ki veti, nehezen tér viszsza.

A' mi atyáink nem valának bolondok, ha valamit meg szoktak.

A' jó életet hamar meg szokja az ember.

Ki ezzel lakik, ugatni tanul.

A' szokás új természetet önt az emberbe.

Eleinknek szokásaikat meg kell böcsülnünk.

A' mit az emberek jól szoknak, nem mondhatni eb szokásnak.

296Ha a' verebek a' kazalra szoktak, a' láz se veheti el őket.

Ha a' régi szokást vas villával kergeted is ki udvarodból, még is viszsza tér.

A' (horog vesszőkorában) szokja a' görbét.

Nem szokta Cigány az eke szarvát.

A' jó szokás többet ér három jó cselekedetnél.

Szokva tanul szóllani a' szarka is.

A' Szerecsen hamarébb változtathattya meg bőrét, és Párduc maga tarkaságát; mint tík jót tegyetek, kik a' nem jónak szoktatok.

Néha csupa szokásból ugat a' kutya.

A' pad alá szokott kutyának, ha fejét asztalra húzod is; a' pad alá vonnya.

Nem szokás a' disznót meg nyírni.

Ki fiatal korában meg szokta a' táncot, vénségére is ugrál.

Végtére a' szokott tolvajnak bére vagy bot, vagy fa.

Kutya szokást vesz fel a' ló, ha reá nem ütnek.

A' vén embernek morgás a' szokássa.

A' meg kezdett hájra, hamar reá szoknak.

A' ruhának is szokni kell az emberhez.

Kövére has meg nem szokja a' járást.

Cífrán adtáz a' ki meg szokta.

A' járás is szokásból áll.

Macskával a' kutya is össze szokhatik.

A' ló farkat is lehet fel felé szoktatni.

Macska az egeret nagyon meg szokhatta.

Szokás a' ludat meg mellyeszteni.

Néha az aszszonyok csupa szokásból vakarják fejöket.

Ha a' halál szokás, nem tudni ki szokhatta meg.

A' Cigányt is mihelyest fel akasztják, meg szokja a' fát.

Lehet az akasztófához is szokni.

A' szokásért is fel akasztják az embert.

Az ó szokás, újjal üzetetik el.

A' szokás meg könnyíti a' nehéz munkát is.

Könnyen végzi a' ki meg szokta.

A' tömlöcöt is meg szokja a' gonosz.

A' zab kenyér is jó annak, a' ki hozzá szokott.

Minden terh szokással meg könnyedik.

Könnyű az édest meg szokni.

Könnyű az ócsó városban meg szokni.

Nem szokás a' kutyát meg pörzsölni.

Szokás a' nyúl bőrt is meg veszsőzni.

Hajtó húzásra is szokni kell a' lónak.

Szokás a' húst meg ijeszteni, osztán a' rostéjra tenni.

Vadászni a' kutyát a' szokás taníttya.

Az aszszony is szokásból fekszik le beteg ágyába.

A' mint szokunk, úgy élünk.

Meg szokta a' tehén: hogy borját elől hátúl nyallya.

Lábhoz szokott bocskor jobb a' leg újabbnál.

A' jó szokás tartya az országot.

Szoktatni kell a' cselédet, ha hasznát akarják venni.

Szénára szokott bika, el jó hólnap is.

Meg szokhati (noha nehezen) a' botokat is.

A' víz is örömetebb jár a' szokott úton.

Korcsmának szokássa, templom' útálássa.

Ki a' viznek szokott, ha bele esik, se fél.

Meg kell szokni, ha meg nem szoktad.

Szokásból nyírik meg a' bajúsz is.

A' hátí bőr is meg szokja a' bundát.

Végtére a' tűzet is meg szokja az ember.

Reá szokott, mint ökör a' béres szavára.

Reá szokott a' porcogósra.

A' kutya is reá szokik a' csirkére.

Meg szokta az édes málét.

Nehéz attúl el állanod, a' mihez hozzá szoktál.

Meg szokja az ember a' koporsót is.

Oláh után szokik a' disznó.

Az akasztófán is csak addig nehéz lógni, még hozzá nem szokik a' tolvaj.

Meg szokta, mint Barát a' lencsét.

Néha (a' mihez a' kájha mellett szokik az ember) az piríthattya meg orcáját.

Gyapjáért szokták csak a' júhot meg nyírni.

Meg szokta eb az ugatást, el nem hagyhattya.

Utóllýára a' kutya se fél a' botos bálvántúl.

A' szántatlan földön gazt szoktak aratni.

A' számár az arany lant mellett is számár nótát ordít.

A' meg rögzött szokás, meg köti a' józan értelmet.

A' vad madár is meg szokja a' kalickát.

Szokás meg dícsérni a' jót, a' roszt meg fedni.

Szamár a' fűlérűl,
Bolond beszédgyérűl
Szokásbúl ösmertetik.

Régi szokás, régi erkölcs.

A' nap is szokásbúl kél fel.

Jó szokás, mely sokáig tart.

A' bagoly is meg szokja a' fént.

Jó a' gyermeket jóra szoktatni.

[1] Eb szokásnak mondotta Mátyás király a' régi Morváknak tettöket, kik a' barmokat, és más marhákat, melyektűl régtűl fogva, Marahánoknak neveztetnek igen nagy szorgalommal

nevelték, fiaikkal pedig igen keveset gondoltak. Azt is mondotta: hogy a' Morváknak inkább barmok akarna lenni, mint fiok.

[2] Így van a' mese a' rókárúl is; mely egész életében soha oroszánt nem látott. Első látására szinte le rogyott. A' másodikra csak éppen meg döbbsent. A' harmadikra hozzája is ment, és vele beszédbe eredett.

[3] Egy igazi anyai szeretetnek kiteccő példáját adta egy aszszony. Ez midőn Martinikvébűl viszsza tért, és immár a' ki kötőtűl nem meszsze lenne csöcsömös gyermekével hajó törést szenvedett. Midőn mindnyáján kik a' hajóban voltanak, a' veszedelemnek képzelődéssébűl halálos félelemben lennének, mert akár hogyan törekedtenek a' kegyetlen haboktűl el merítették. Ez a' szerencsétlen anya is a' tengernek dagájos habjaiban, a' halál és élet között lebegvén, karján hordozta szerelmes gyermekét. Egy Szerecsen ember ki ennél az Űri aszszonnál szolgálatban vala, igen jól tudván úszni, és kegyes aszszonyjának siralmas állapottyán el keseredvén, midőn éppen akarna merűlni utánna úszott. Meg ragadta őtet fiastűl. Mind a' kettőt karja közé vevén, lábaival úszott, és kettőztetett ügyekezettel a' part felé tartott. De midőn a' tornyos haboktűl mind a' hárman szinte el merítetténének, a' jó anya mind magának, mind gyermekének ki szabadítássára elégtelennek vélvén a' szegény Szerecsent hozzája nagy szív szorongatássaival ezeket mondotta: kedves szolgám, látom az én ki szabadulásomat lehetetlennek lenni. Csak arra kérlek, hogy fiamra gondod legyen. Mond meg neki, (ha az Isten meg tartya) hogy édes anyja ő érette holt meg. Ezek után el bocsátotta a' szerecsennek karját, 's a' vizekbe merűlt, fia meg szabadúlt.

[4] Ezt a' közmondást igen szép Magyar versekbe foglalta egy tudós hazafi. Versei ezek:

Egy kecske rák fiók rákját
Gyakran azzal úntatta.
Előre mász, ne hátra,
Mindenkoron nógatta.
Jó apám! menny te előre
(Mond a' kis rák) meg látod:
Hogy (mint én) te is lábodat
Gyakran hátra bocsátod.

<http://mek.oszk.hu/09100/09112/html/0001/tartalomjegyzek.html>